

Skriande behov av fler speciallärare/specialpedagoger

Rapport från Lärarförbundet 2014-02-11

Svenska elevers kunskapsresultat sjunker och då är det viktigare än någonsin att alla elever får det stöd de behöver. Stödet blir bättre om det finns speciallärare/specialpedagoger att tillgå. De är dock för få i skolorna och de är sällsynta på arbetsmarknaden. För att rekrytera fler krävs snabba politiska beslut.

Ny undersökning: Lärare nekas specialpedagogiskt stöd till eleverna

I en färsk undersökning som Lärarförbundet låtit göra via Novus har 747 lärare i grund- och gymnasieskolan svarat på frågor om behov av och tillgång till speciallärare/specialpedagoger. I korthet visar undersökningen:

- 9 av 10 anser att kvaliteten ökar när speciallärare/specialpedagog är med och utreder, dokumenterar och föreslår åtgärder.
- Omkring hälften av lärarna uppger att eleverna sällan eller aldrig får stöd av speciallärare/specialpedagog trots att de påpekat behovet.
- Inte ens i fyra procent av fallen bedömer lärarna att skollagens krav är säkert uppfyllda, och alla elever får tillräckligt stöd av en speciallärare/pedagog.

Bakom dessa siffror gömmer sig en situation där speciallärarens/specialpedagogens tid av ekonomiska skäl måste fördelas på de elever som behöver särskilt stöd. Om fler elever behöver stöd, löser skolan det genom ta tid från en elev och ge till en annan. På så sätt tvingas skolans personal ständigt tumma på den grundläggande regeln kring särskilt stöd, nämligen att alla elever ska få det de behöver.

Behoven av särskilt stöd är stort, mer än var femte pojke i årskurs 9 hade ett åtgärdsprogram läsåret 2012/13¹. Samtidigt har hanteringen av det särskilda stödet och åtgärdsprogrammen blivit allt mer omfattande. Konsekvensen har blivit att det är få skolor idag som har tillräckligt med speciallärare/specialpedagoger.

---

¹ Statistik från Skolverket läsåret 2012/13

Mer sällsynta i vissa skolformer och i fristående skolor

Joacim Ramberg vid Stockholms universitet har undersökt tillgång på speciallärare/specialpedagoger i gymnasieskolan². Möjligheten att få specialpedagogiskt stöd är åtta gånger större på en kommunal än på en fristående gymnasieskola.

Också i fritidshemmen finns en märklig obalans. I en rapport från Lärarförbundet framkommer att bara 2 av 3 578 tillfrågade speciallärare/specialpedagoger huvudsakligen jobbar i fritidshemmet. Det är en tydlig indikation på att barnens rätt till stöd för att kunna fungera och utvecklas så långt som möjligt inte tillgodoses överallt.

En skriande brist här och nu

Det råder en skriande brist på speciallärare/specialpedagoger, och den kommer inte att vara täckt på många år. I en rapport från Högskoleverket³ framkommer att den som påbörjar en utbildning som speciallärare/specialpedagog 2013/14 kommer ut till en arbetsmarknad som behöver rekrytera nära 1 200 varje år. Detta i en kår med cirka 13 000 yrkesaktiva idag. Stora pensionsavgångar är dessutom att vänta eftersom 80 procent av de yrkesaktiva är 50 år eller äldre⁴.

När Universitetskanslersämbetet beräknar rekryteringsbehovet⁵ i olika yrken framöver är behovet störst av fritidspedagoger följt av biomedicinska analytiker, yrkeslärare och speciallärare/specialpedagoger.

Idag krävs en speciallärarexamen ovanpå en lärarexamen för att bli behörig lärare i särskolan eller specialskolan. Det är ett bra krav ur pedagogisk synpunkt, men det har också starkt bidragit till att bristen på behöriga lärare i dessa skolformer närmast är katastrofal, vilket bland annat TV4 uppmärksammat:

<http://www.tv4.se/nyheterna/klipp/lararbrist-hotar-sarskolan-2527081>

Alltför lågt söktryck

Samtidigt är söktrycket till utbildningarna lågt. Hösten 2013 gick det 1,2 respektive 1,5 förstahandssökande på varje plats till speciallärar- respektive specialpedagogutbildningarna⁶. Det låga intresset hos lärarna att vidareutbilda sig till speciallärare/pedagog beror troligen på att de ofta måste bekosta ledigheter för sina studier själva och att en sådan examen inte alltid ger högre lön.

² Special educational resources in the Swedish upper secondary schools: a total population survey, Ramberg (2013)

³ Rapport 2012:22 R, Högskoleutbildningarna och arbetsmarknaden, Högskoleverket 2012

⁴ <http://www.hsv.se/publikationer/rapporter/2012/hogskoleutbildningarnaocharbetsmarknaden.5.782a298813a88dd0dad80009123.html>

⁵ Se sid 130 <http://www.uk-ambetet.se/download/18.1c251de913e7bc40e78000854/Arssrapport-2013.pdf>

⁶ http://www.hsv.se/nu_soktryck_ht?struts.portlet.action=/nudev/urval&frageTyp=2&frageNr=205

Löneläge som inte lockar till yrket

Att utbilda sig till speciallärare/pedagog har för många lärare varit ett viktigt sätt att utvecklas och kunna göra karriär. Det har också lockat många skickliga lärare som velat hjälpa de elever som har störst behov.

För att bli specialpedagog eller speciallärare fordras 1½ års extra utbildning ovanpå en lärarexamen. De allra flesta bekostar denna utbildning själva på något sätt. Det innebär oftast en studietid med stora uppoffringar i form av hårt jobb och pengar. Det är dock en osäker investering i karriärhänseende – den leder inte alltid till högre lön. Trots att speciallärare/pedagoger generellt tjänar bättre än ”vanliga” lärare räcker detta alltså inte för att locka till utbildningen.

2013 infördes karriärlärarreformen och lärare kan nu ansöka om förstelärartjänster som ger i genomsnitt 5 000 kronor mer per månad i lönekuvertet. Karriärreformen är en bra och välkommen reform för att utveckla skolan och för att behålla skickliga lärare.

Den lärare som vill utvecklas står nu inför att välja en väg som förstelärare som ger ca 5 000 kronor mer i lön eller en väg som speciallärare/pedagog som efter 1½ år heltidsstudier har nya studieskulder och några osäkra tusenlappar mer i lön. Det finns en stor risk att ännu färre väljer speciallärar/pedagogspåret.

Flera partier har gjort utspel i frågan, men sen då?

Allt fler politiker lyfter att det behövs fler speciallärare/specialpedagoger.

Moderaterna vill satsa en miljard på särskilt stöd i tidiga åldrar.

<http://www.lararnasnyheter.se/lararnas-tidning/2013/03/27/tobe-foreslar-miljard-kronor-sarskilt-stod-tidigt-skolan>

Socialdemokraterna lovade 1 000 fler speciallärare i Almedalen i fjol.

<http://www.svt.se/nyheter/sverige/s-missar-vart-lararna-ska-komma-ifran>

Regeringen beslutade om 100 nya platser på utbildningen i budgetpropositionen i höstas. <http://www.lararnasnyheter.se/specialpedagogik/2013/09/18/budgeten-fler-platser-pa-speciallararutbildningen>

Fler speciallärare/specialpedagoger står alltså högt på önskelistan hos lärare, men också hos politiker.

Några lärarröster

”Jag påtalar hela tiden vilka av mina elever som behöver extra stöd, men möts av svaret att det inte finns några pengar.”

I Lärarförbundets rapport ”Lyssna på lärarna – så kan fler elever nå målen” (mars 2013) framkom att omkring sex av tio lärare upplever att det finns minst en elev i varje klass som inte får det särskilda stöd han/hon har rätt till i grundskolan.

Läs mer om vad lärarna själva säger om läget på vår Facebooksida:

<https://www.facebook.com/lararforbundet/posts/10152029307737871>

Läraryrskommittens förslag

Nu krävs politisk enighet och snabba insatser för att säkerställa att alla elever får det allra bästa stödet under sin skolgång. Viktiga pusselbitar är att fler lockas att utbilda sig till speciallärare/specialpedagoger och att lagen ändras så att skolorna inte kan låta bli att anställa specialpedagogisk kompetens.

Läraryrskommittén kräver därför:

- Dubbelt så många examinerade speciallärare/specialpedagoger

Det behövs fler platser på utbildningen för att täcka den skriande bristen. Idag examineras 5-600 speciallärare/specialpedagoger varje år och rekryteringsbehovet är 1 200. Fler platser räcker dock inte, utan det är också avgörande med insatser för att locka till utbildningen.

- Stärk elevers rätt till examinerade speciallärare/pedagoger i skollagen.

Det står i skollagen att det ska ”finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.” Lagen måste vara tydligare ifråga om att det ska finnas speciallärare/pedagoger, det vill säga lärare med en specialpedagogisk vidareutbildning. Så kan eleverna garanteras det stöd de har rätt till.

- Gör en särskild satsning på speciallärares/pedagogers löner

För att göra det mer attraktivt att bli speciallärare/pedagog bör regeringens karriärreform utvidgas och också innehålla en särskild karriärväg för speciallärare/pedagoger. Läraryrskommittén vill att staten bidrar med lönetillskott även för denna lärargrupp och ser speciallärare/pedagog som ett alternativt karriärsteg till förstelärare och lektor.

Bilaga: Diagram ut Novus mätning, december 2013.

